

Te Vairakau Vekesini HPV

(Te Vairakau Vekesini Human Papillomavirus)

**E vairakau vekesini no te tauturu i te arai kia kore e tupu
te maki pu'aroto ta te maki piri o te HPV e akatupu ana**

Te Fōmu Oronga Tika'anga a te Metua

Me ka tika, sāina'ia te fomu
ka akaoki ei koe ki te apii.

immunise

their best protection

HINDI

TRADITIONAL
CHINESE

SIMPLIFIED
CHINESE

COOK ISLANDS
MAORI

SAMOAN

TONGAN

MĀORI

ENGLISH

Te Fomu Oronga Tika'anga a te Apii no te Vekesini HPV

Ka oronga'ia te pātia'anga pāroru firi ua i te apii, ki te au tamariki apii o te 8 mataiti, ei tauturu i te pāroru ia ratou i te au maki piri e iva, o te papillomavirus (papillomavirus) o te tangata (te HPV), te ka akatupu i te au maki pu'aroto tuketuke e manganui, a te au tuatau i muri mai o te ora'anga.

Tei roto i teia fomu te tuatua akakitekite kia koe no te vekesini HPV, ma te pati katoa atu i taau tika'anga kia oronga mai koe, kia pātia pāroru'ia taau tamaiti i te apii.

Eaa te HPV?

E vairesi tupu putuputu teia te ka pararauare na roto i te piri'anga pakiri o tetai tei tu'ia, ki tetai. Me kāre e pātia pāroru'ia, e ma'ata te aronga te ka tu'ia e te maki HPV i tetai tu'atua o to rātou ora'anga. Ko te ma'ata'anga o te au maki HPV, ka meitaki aere ua mai te reira anake, ma te kore e akatupu i tetai'au akairo kino te ka kitea pu ia atu. Ina ra, kare tetai au maki piri o te HPV e meitaki mai, e ka riro teia i te au mataiti i muri mai, i te akatupu i te maki pu'aroto me kore teia e kitea'ia, e me kore e rapakau'ia na mua.

Ko tetai'au tu HPV, na te reira au tu pēnei, e akatupu i te maki pu'aroto ma te kore tetai' pae e akatupu i te reira, e ko tetai'au tu HPV, ka akatupu te reira i te tona paka māroki'aki'a. Ko te au tu HPV e itu te ka akatupu i te maki pu'aroto, e te nga tu HPV e rua te ka akatupu i te tona paka māroki'aki'a i te ma'ata'anga o te taime ki te repe va'ine, ka rauka te reira i te arai'ia na roto i te pātia pāroru'anga.

Te au maki pu'aroto ta te HPV ka akatupu

Ka tu'ia te tāne e te va'ine katoa, i te au maki pu'aroto ta te HPV ka akatupu. Ka akatupu te HPV i te maki pu'aroto ki tetai'ua atu ngā'i o te kōpapa, i tēna tikāi, ki te repe o te va'ine, te karaponga, me kore ra, te va'a. Ko te maki tupu putuputu rava atu, ko te pu'aroto o te repe o te va'ine, e te reira te maki pu'aroto i te tua i raro mai i te tu'anga vairanga pēpē, me kore ra, i te kōpu vairanga pēpē o te va'ine. I te au mata'iti tātakita'i i Nu Tirēni nei, mei te 160 au va'ine e kitea'ia mai ana e, kua tu'ia e te maki pu'aroto o te repe, e mei te 50 au va'ine te ka mate i te reira.

Eaa te vairakau vekesini, e, e akapeea ana te angaanga anga?

E kapiki'ia ana te vairakau vekesini HPV e, e Gardasil® 9. E iva au tu HPV ta teia ka pāroru – e itu te ka akatupu i te maki pu'aroto, e rua te ka akatupu i te tona māroki'aki'a. Ka anga'anga te vekesini na roto i te akakeu'anga i te kōpapa kia ma'ani i te au manumanu rikiriki pāroru kōpapa te ka tamaki atu i te HPV. Me ka arapak'i'a

teta'i tangata e te HPV, tei oti takere aia i te pātia pāroru'ia, na te au manumanu rikiriki pāroru kōpapa i roto i tōna toto, e tamaki atu i te vairesi, e ka pāroru te reira kia kore aia e tu'ia e te maki kino. Ka pou tetai'au epetoma i muri mai, e akamata ai te pātia'anga pāroru tei rave'ia, i te pāroru kia kore te HPV e tupu.

Kāre te vekesini e akatupu i te maki HPV, me kore ra, i te maki pu'aroto.

Mei tea'a te tūranga meitaki o to'ou HPV vekesini i te anga'anga anga?

E turanga tau meitaki ta te vekesini ka rave i te pāroru'anga i te au tu maki piri e iva o te HPV, e, e tupu ana mei te 90 patene o te maki pu'aroto, ta te HPV i akatupu. Kua manako'ia e, ka roa te tuatau turanga pāroru. I roto i te au ākara akatinamou'anga kimi kite, kua kitea'ia mai e, vaitata te katoatoa tei oronga'ia te vekesini kia rātou, kua pāroru'ia rātou kia kore te maki piri o te HPV e te au maki ke atu, e tupu.

I teia au 11 mata'iti i topa ake nei, kua topa ma'ata mai ki raro, te nūmero o te au tamariki māpu o te au bāsileia tei oronga i te pātia'anga pāroru o te HPV, e pēra katoa oki i Nu Tirēni nei.

No te akapapu i te turanga puapinga maata no teia vekesini kia tupu, ka anoano'ia te iti tangata kia pātia pāroru'ia i mua ake ka piri'ia ai ratou e te HPV, ko te aite'anga i reira, kia raveia teia i mua rava ake ka akamata'ai ratou i te piri tane/vaine.

Ka anoano katoa ia te katoatoa o te iti tangata, kia oronga'ia te tūranga nūmero tau o te au vekesini, no to rātou tūranga uki. Ka iti mai te tūranga nūmero no te au tamariki māpu (e rua, kāre i te toru) o te vekesini, no te pāroru ia rātou, no te mea, ka āriki viviki meitaki to rātou kōpapa i te vekesini, kāre e ngatā mei te aronga pakari rai.

Mei tea'a te tu turanga meitaki o te pātia'anga pāroru?

E rēkōti tūranga meitaki matūtū ma'ata to te vekesini HPV. Kua tere atu i te 100 mirioni au tu'anga vairākau o te HPV vekesini, tei oronga'ia i teia 11 mata'iti i topa ake nei, e ko te akatinamou'anga tei kitea'ia mai i teia tu'atua, kāre e au tūranga taukore o te vekesini, i tupu ki te au tamariki rikiriki. No tetai'au akapapa'anga o te au tūranga pēnei, te ka tupu ake, ākara'ia atu te tu'anga o te au tūranga.

No tetai'au tuatua akakitekite akaou mai no te tūranga meitaki o te vekesini, ātoro'ia atu te roro uira atuitui www.health.govt.nz/hpv, www.immune.org.nz me kore ra, ākara'ia atu te puka Consumer Medical Information tei tātā'ia ki runga i te roro uira atuitui www.medsafe.govt.nz/consumers/cmi/g/gardasil9.pdf

Ko te pātia pāroru i taau tamaiti i te tuatau tau meitaki tikai, no te maki piri o te HPV, te ravenga no te pāroru iaia, kia kore aia e tu'ia e te au maki pu'aroto tuketuke e manganui.

Ko te aronga te ka pātia pāroru'ia, ia rātou e rikiriki ra rāi, ka ma'ata ketaketa atu to rātou tūranga pāroru ia rātou.

Ko'ai te kāre e tau kia pātia pāroru'ia?

Kare e maata te au tamariki te kare e tau kia pātia pāroru'ia. Me e tūranga kino tei tupu ana ki ta'au tamaiti no te vekesini i teta'i tuātau i topa ki muri, e mea tau kia komakoma atu koe ki to'ou taote, ki to'ou taote kite pakari, me kore ra, ki teta'i nēti, i mua ake ka sāina ai koe i teia pēpa oronga tika'anga.

Ko te au tamariki maki potopoto a'o, turanga kino tei kore i rauka i te kopapa i te ariki, me kore ra, te meitaki aere maira no tetai maki mei te maki furu, ka tau ratou kia pātia pāroru'ia.

Me kua oti ratou i te pātia pāroru'ia, ka anoano'ia ainei rai te au tamariki tamaine kia akara tupara akaou'ia no te maki pu'aroto (cervical smear test), me pakari mai ratou?

Ae. Ka anoano'ia kia rave ua ia rāi te au ākara'anga o te ngutu vairanga tamariki o te pēpē, i muri ake i te pātia'anga pāroru o te HPV. Ka pāroru te vekesini i te ma'ata'anga i te au mea e akatupu ana i te maki pu'aroto tuketuke o te HPV, ina ra, ka tu'ia rai te tangata e teta'i maki ke atu o te HPV kare i roto i te rapakau'anga a te vekesini. No teta'i au tuatua akakitekite akaou mai no te porokarāmu o te ākara'anga i te ngutu vairanga tamariki, ākara'ia atu te roro uira ātuitui a te Tu'anga Akarakara o te Bāsileia (National Screening Unit), te www.nsu.govt.nz

E akape'a ana te pātia'anga pāroru me raveia?

Ka oronga'ia te vekesini HPV na roto i te pātia'anga o te tua i runga atu, o te rima. Ko te aronga uki 14 mata'iti, me kore ra, i raro mai, ka anoano'ia e rua o rātou pātia'anga. Ka oronga'ia te rua o te pātia'anga, mei te 6 marama i muri ake i te pātia'anga mua. Ka anoano'ia e toru pātia'anga no te aronga pakari.

Te au tūranga e tupu putuputu ana

Mei te au pātia'anga pāroru katoatoa, penei, ka mamae te rima o taau tamaiti, e ka akamura, me kore ra, ka mamae akaea te ngai i pātia'ia. Ko teia tetai o te au tūranga taukore ke te ka tupu ake, i te ra, me kore ra, i te nga ra i muri mai:

- te katu mamae
- te fiva (ka akaveravera)
- ka akaruaki (ka akamaki)
- te matapoiri, te taka-ainini i te katu (te māmāngika i te katu). Na te kai-ti meitaki tikai i te popongi, me kore ra, i te kaikai meitaki tikai i te tuaero, i mua ake ka raveia ai te pātia'anga pāroru, na teia e arai kia kore te matapoiri, me kore ra, te taka-ainini, e tupu
- te ākia i te kopapa (kare e meitaki rava ana, ākia e te mamae).

E tūranga kino pakari to te maki piri, te anaphylaxis, ta teta'i ua atu vekesini ka akatupu mai. Kare teia e tupu putuputu ana, penei, mei te toru ua aronga i roto i te okota'i mirioni o te vekesini tei oronga'ia atu, e i nga miniti i muri ua ake i te oronga'ia anga te vekesini. Kua tereni'ia e kua marama te au neti rapakau pātia'anga pāroru maki katoatoa i ta ratou ka rave no teia turanga me tupu ake. Ka akara matatio marie te neti i taau tamaiti no tetai 20 miniti i muri ake i te oti'anga tona pātia'anga pāroru. E tūanga tinamou teia e raveia ana no tetai ua atu pātia'anga pāroru.

Ka oronga katoa atu te nēti ki ta'au tamaiti, te au tuatua tauturu akamārama kiāia, i tāna kia rave, me oti aia i te pātia pāroru'ia.

Eaa atu tetai au ravenga ke no teia, i to te raveia te pātia'anga pāroru ki te apii?

Ka rauka katoa te pātia'anga pāroru o te HPV, mei ko atu i te au taote kōpu tangata, e te au ngā'i putuputu'anga o te rapakau maki. Me ka tieni koe i to'ou manako e, kia rave'ia te pātia HPV vekesini no ta'au tamaiti i te apii (i mua ake, me kore ra, i muri ake i te au pātia'anga vekesini kia rave'ia), me ka tika, aravei tika ia atu te nēti rapakau ora'anga o te iti tangata - tēna te au akakitekite'anga no te aravei atu anga iaia, tei runga i te kapi openga o te tu'anga tuatua akakitekite o teia fōmu.

Me tāvarevare'ia te oronga i te vekesini, penei, ka anoano'ia ta'au tamaiti, kia ma'ata atu tona au pātia'anga, ei pāroru iaia, no te mea, ko te aronga uki 15 mata'iti tere atu ki runga, ka anoano'ia e toru pātia'anga no rātou.

Tei ea te ngai e rauka mai ei tetai au tuatua akakitekite akamarama akaou mai no teia?

- **E komakoma atu koe ki te nēti rapakau ora'anga o te iti tangata, me kore ra, ki to kōtou taote kōpu tangata, me kore ra, ki te nēti anga'anga**
- Atoro'ia atu te roro uira atuitui www.health.govt.nz/hpv
- Akara'ia atu te puka Consumer Medical Information, tei tātā nenei'ia, i runga i te roro uira atuitui www.medsafe.govt.nz/consumers/cmi/g/gardasil9.pdf
- Kapiki'ia atu te Freephone **0800 IMMUNE (0800 466 863)**

Aravei viviki ia atu te nēti rapakau ora'anga o te iti tangata, me ka anoano koe i teta'i au tuatua akakitekite akamarama aka'ou mai no te akaki'anga i te fōmu oronga tika'anga a te apii, me kore ra, me ka inangaro koe i teia tuatua akakitekite akamārama i roto i teta'i reo ke mai.

Ko'unga Tuatua Akakitekite o te Vairakau (Summary Consumer Medicine Information)

- E vokesini te Gardasil® 9, te ka tauturu i te pāruru i te au maki tei akatupu te maki papillomavirus o te tangata, (HPV), te au tūranga 6, 11, 16, 18, 31, 33, 45, 52 e te 58: te pu'aroto o te ngutu o te kōpu vairanga pēpē, o te vulva, o te ika vaine, e te puta tūtae, te tu tūranga tūke ake rai i mua ake ka tupu ei te maki pu'aroto o te ngutu o te kōpu vairanga pēpē, o te vulva, o te ika vaine, e te puta tūtae, te au genital e te au anal lesions, te tona paka māroki'aki o te ika vaine, te maki piri o te HPV, e teta'i au maki pu'aroto HPV tūketūke.
- I roto i te au tōpata 0.5 mL okotai, e 30 micrograms (mcg) o te HPV 6 L1 porotini, e 40 mcg o te HPV 11 L1 porotini, e 60 mcg o te HPV 16 L1 porotini, e 40 mcg o te HPV 18 L1 porotini, e 20 mcg o te HPV 31 L1 porotini, e 20 mcg o te HPV 33 L1 porotini, e 20 mcg o te HPV 45 L1 porotini, e 20 mcg o te HPV 52 L1 porotini, e te 20 mcg o te HPV 58 L1 porotini.
- I roto i te au tōpata 0.5 mL okotai, e vai ma meitaki teta'i e te au tu'anga aruminiamu rikiriki, te miti (sodium chloride), te L-histidine, te polysorbate 80, e te sodium borate. Ko teia au apinga nei, tei roto takere ratou i tetai au vairakau kua ta-angaanga takere ia ana.
- Kāre e au apinga, mei te au mea pāruru kia kore te vairākau e kino (preservatives), te au mea tākore i te maki (antibiotics), me kore ra, teta'i ua atu au apinga a te tangata, me kore ra, a te manu, i roto i te vairākau vokesini.
- Kua ma'ani'ia teia vairākau pāruru na roto i te akatupu'anga'ia te Īiti (yeast), e pēnei te vai ra teta'i au parapara Īiti (Saccharomyces) i roto.
- Auraka taau tamaiti kia pātia'ia ki te vairakau vokesini me i patoi ana tona kopapa i te Gardasil® 9, me kore ra, i tetai ua atu apinga i roto i teia.
- Kāre e kitea'ia te tūranga meitaki o te Gardasil® 9 me nui pēpē te vaine. Kāre te au akapapa'anga tuatua tinamou tikatikāi, tei tātā nenei'ia, i akaari mai i teta'i au mea manamanata taukore i tupu ki te au vaine nui pēpē, tei pātia'ia ma te kore i teatea-mamao'ia.
- Me kua tu'ia ta'au tamaiti e teta'i o te au tūranga e tāiku'ia nei, me ka tika, uriuri manako'ia atu te pātia'anga vairākau pāruru ki te nēti rapakau ora'anga o te iti tangata, me kore ra, ki to'ou taote, me kore ra, ki to'ou nēti anga'anga, i mua ake ka akatika ai koe kia pātia'ia aia: koia oki, te tūranga o tōna toto, me kore ra, teta'i au maki o te toto ta'e ua, me kore ra, te paruparu'anga o te toto i te pāruru i te kōpapa, mei teia te akara'anga, pēnei no teta'i tūranga taukore o te toto, me kore ra, kua tu'ia aia e te maki Human Immunodeficiency Virus (HIV).
- Tēna te au tūranga te ka tupu, i teta'i tua mai i teia kapi. Pēnei, ka tupu ake teta'i au tūranga ke, kāre ra e putuputu te reira. Tei roto i te akapapa'anga a te Consumer Medicine Information, e te au akapapa'anga i runga i te roro uira atuitui a te Medsafe, te au ripōti o te au tūranga kino tei tupu ana.
- Me ka tupu ake teta'i au akaaro tūke, me kore ra, au tūranga kino pakari ki ta'au tamaiti i te oti'anga tōna pātia Gardasil® 9, me ka tika, arāvei viviki ia atu to'ou taote, me kore ra, nēti rapakau ora'anga o te iti tangata. E mea tau kia ripōti te au aronga anga'anga rapakau maki i te au tūranga te ka tupu, ki te Centre for Adverse Reactions Monitoring (CARM) i muri ake i te pātia'anga. Ka rauka katoa ia koe i te ripōti tika atu i teia, na runga i te roro uira atuitui a te CARM (www.otago.ac.nz/carm).

Ka rauka katoa mai teta'i au tuatua akakitekite akaou mai, mei ko mai i te Medsafe: www.medsafe.govt.nz/consumers/cmi/g/gardasil9.pdf

Te au tika'anga o te tangata oko apinga

Tei raro ake i te ture akateretere'anga a te Akanoonoo'anga o te Angaanga Oronga Tauturu Rapakau no te Tangata e te Aronga Pakipakitai (The Code of Health and Disability Services Consumers' Rights), te au angaanga rapakau no te aronga maki, e te aronga pakipakitai katoatoa o Nu Tirēni nei. No tetai au tuatua akakitekite akamarama akaou mai no teia, atoro'ia atu te roro uira atuitui www.hdc.org.nz, me kore ra, kapiki'ia atu te numero 0800 555 050.

Paraivete (Privacy)

Penei, kua oronga te au apii i tetai au tuatua akakitekite akamarama, mei te au ingoa o te au tauria apii, to ratou au numero pi'a apii, to ratou au ra anau'anga, to ratou au ātereti, e to ratou au turanga ipukarea o to ratou iti tangata (ethnicities). Ko te tika'anga ra, ka na mua te apii i te akakite atu i teia kia koe, ka rave ei ratou i te reira. Na teia tuatua akakitekite akamārama, kāpiti atu ki ta'au tuatua akakitekite akamārama i runga i teia fōmu oronga tika na'au, e tauturu i te akateretere i te porokarāmu o te pātia'anga pāruru.

Ka rekōti'ia te au tuatua akakitekite akamārama i runga i teia fōmu oronga tika'anga, e te au tuatua katoatoa o te au pātia'anga pāruru tātakita'i tei rave'ia, me kore ra, tei pātō'ia, ki runga i teta'i akateretere'anga tei akanoo'ia no te aronga maki, e mou ra to kōtōu kōpapa rapakau ma'ata o te mōti'a (district health board) e ka tuku'ia atu teta'i pae o teia ki te Rētiata Bāsileia no te Pātia'anga Pāruru (National Immunisation Register).

Na te Minitiri o te Rapakau Maki (Ministry of Health), e mou ana i te au akapapa'anga bāsileia ta te kōpapa Rētiata Bāsileia no te Pātia'anga Pāruru (National Immunisation Register) e rekōti ana no te au pātia'anga pāruru tei rave'ia i Nu Tirēni nei.

Na te Tuatua Akakitekite Munangaro o te Ora'anga Tangata, e pāruru i teia tuatua akakitekite (Health Information Privacy Code). Ko te aronga ua o te angaanga rapakau tei oronga'ia te tika kia ratou, te ka tika'ia kia kite, kia ta-angaanga, me kore ra, kia tieni i teia i te au tuatua o teia. Ina ra, ka rauka ia koe i te kite i te au tuatua o ta'au tamaiti, ma te akatano i teta'i au tu'anga me kāre i tano; me ka anoano koe i te rave i teia, aravei'ia atu to'ou nēti rapakau ora'anga o te iti tangata, to'ou taote, me kore ra, to'ou ngā'i o te rapakau maki.

Ka ta-anga'anga te au nēti rapakau ora'anga o te iti tangata i teia tuatua akakitekite:

- no te aravei atu anga i to kōtōu taote kōpu tangata, me kore ra, i te pūnanga rapakau, me ka anoano ake rātou kia pāpu ia rātou te au pātia'anga pāruru tei oti i te rave'ia ki ta'au tamaiti
- me e au tūranga maki to ta'au tamaiti
- no te akakite atu ki te apii'e, me kua oti, me kāre i oti ta'au tamaiti i te pātia pāruru'ia
- no te akarakara akatano meitaki i teia porokarāmu pātia'anga pāruru no te parāni'anga i te au porokarāmu no te au tuātau ki mua, me kore ra
- no te tuku i ta'au tamaiti ki ko i to kōtōu taote kōpu tangata, me kore ra, ki ko i te nēti anga'anga, kia pātia'ia aia, mei te mea e, kāre aia i pātia'ia ana i te apii.

Ka ta-anga'anga te Tu'anga Akarakara o te Bāsileia (National Screening Unit) i teia tuatua akakitekite, ei turuturu i te au rāvenga, no te akaiti mai i te maki pu'aroto.

Ko te au tuatua akakitekite akamarama te kare e akaari mai i te tamaiti nona te reira tuatua, ka tā-angaanga'ia te reira no te akakoro'anga kimi kite ou oonu akaou atu (research), me kore ra, no te parani'anga i tetai au angaanga ou oronga tauturu (new services).

No tetai au tuatua akakitekite akamarama akaou mai no runga i te tu'atu'a anga o te au akapapa'anga ingoa o te tamariki apii, te turanga paraivete, e te tā-angaanga anga i te au tuatua akakitekite akamarama, e akara atu koe i te reira ki roto i te politi (policy) o te turanga paraivete a to kotou kopapa rapakau maata o te moti'a. Me e au uianga taau no te turanga paraivete, ka rauka ia koe i te tuku i-mere ki te enquiries@privacy.org.nz, me kore ra, kapiki'ia atu te Komisina Paraivete (Privacy Commissioner) ki runga i te numero tauturu te kare koe e tutaki 0800 803 909.

Te au tuatua o te Nēti Rapakau Ora'anga o te Iti Tangata (Public Health Nurse) e rauka ai i te aravei atu aia: